

Gemeente van Christus,

Wat een merkwaardige, tegendraadse figuur toch, die Johannes de Doper. Eerlijk gezegd weet ik niet zo goed wat ik met hem aan moet. En voel ik allereerst iets van afkeer als ik lees hoe hij daar tegen de mensen staat te preken. Dat heeft ongetwijfeld met mijn kerkelijke verleden te maken: donderpreken, dreigen met eeuwig hellevuur, - daar heb ik het helemaal mee gehad. En daarin ben ik de enige niet, vermoed ik. Mensen in beweging krijgen door ze uit te maken voor adderengebroid, dreigen dat bomen die geen goede vruchten voortbrengen zullen worden omgehakt en in het vuur gegooid, - dat werkt niet meer in onze tijd, toch?

Dat fanatieke in Johannes schrikt af. Tegelijkertijd denk ik dat juist dat aspect van hem de oorzaak is dat de mensen toen in groten getale op hem afkomen: ze lopen massaal uit om zich door hem te laten dopen, zegt Lucas.

Je zou zijn fanatisme ook anders, positiever kunnen zien: hij valt helemaal samen met de boodschap die hij verkondigt. Een gedreven boeteprediker die zelf een ascetisch bestaan leidt. En mensen oproept om tot inkeer en omkeer te komen. Terug te keren naar de kern: een leven in eenvoud, ontdaan van alles wat overbodig is. Je leven richten naar Gods woord. In vertrouwen daarop je leven te leven. Dat kan onder andere door te delen met elkaar wat je hebt. Heel praktisch: je hebt geen twee stel onderkieren nodig zolang er nog mensen zijn die het zonder moeten stellen.

Zijn verblijf in de woestijn zou je kunnen zien als een verbeelding van het leven waartoe hij oproept: terug naar de tijd dat het volk achter Mozes aan ging. Een volk onderweg naar de vervulling van Gods beloften. Op die weg vertrouwend dat God zou voorzien in alles wat ze nodig hadden om hun tocht voort te zetten. En zoveel heb je welbeschouwd niet nodig, toch? Wat honing en sprinkhanen en water uit een schone beek. Om het maar eens heel radicaal te zeggen. Ik vermoed dat juist die door hemzelf geleefde radicaliteit van Johannes de oorzaak was van de grote aantrekkingskracht die hij had op de mensen toen.

Wat onverlet laat dat zijn manier van preken ons eerder kan afstoten dan aantrekken.

Wij worden niet graag aangesproken met termen als "adderengebroid".

Wij houden er niet van om in een preek op onze donder te krijgen. En bedreigd te worden met hellevuur als we niet goed genoeg zouden leven.

Die hele nadruk op onze menselijke schuld, ons tekort schieten werkt niet meer in onze tijd. Niet in onze tak van geloof. Hetzelfde geldt voor dat dreigen met een aanstaand oordeel.

Dat oordeel toen had betrekking op het eindoordeel dat de Allerhoogste op enig moment over ons leven zou vellen. Direct na onze dood, zo stelde men zich dat voor.

Johannes gaat ervan uit dat zijn dreigende taal zijn toehoorders over de streep kan trekken. Dat ze daardoor tot inkeer en omkeer komen. Het is de vraag of het zo werkt.

Als we het in ónze tijd al over een oordeel hebben, dan heeft dat eerder betrekking op het hier-en-nu. Op een dreigend oordeel dat we zelf over ons afroepen: dat van de klimaatcrisis bijvoorbeeld.

De zeespiegel die langzaam maar zeker blijft stijgen. Die als het zo doorgaat rond 2050 het westen van ons land onder water zal hebben gezet. De grote bosbranden; de steeds groter wordende plastic soep in de oceanen die het leven onder water verstoren. De houtkap in tropische regenwouden die een verwoestend effect hebben op deze schepping die God aan ons heeft toevertrouwd.

Daarnaast dreigt er van alles verkeerd te gaan omdat de kloof tussen arm en rijk ervoor zorgt dat grote mensenmassa's op drift slaan. Golven van immigranten die onze kant opkomen. Omdat wij hier wel wat meer hebben dan twee stuks ondergoed en zij zo goed als niks.

Het zijn een paar voorbeelden van "diepe kloven die we zouden moeten dichten en kromme wegen die we zouden moeten rechtmaken". Om Jesaja maar eens te citeren, zoals ook Johannes deze woorden van de profeet gebruikt als hij de mensen toespreekt.

"Al wat leeft zal Gods redding zien", zegt hij. Maar dan moet er eerst wel het nodige gebeuren.

En hoe zal dat kunnen, als mensen zich niet meer op andere gedachten en tot een andere manier van leven laten brengen door dreigende taal?

Als het ook geen effect lijkt te hebben als je met harde cijfers en feiten aan komt zetten, omdat we inmiddels terecht zijn gekomen in een wereld waarin het verdraaid lastig is geworden om waarheid en "alternatieve waarheid" uit elkaar te houden?

En mensen zich tot meest ongeloofwaardige complottheorieën laten verleiden.

Als je in onze tijd vanuit je eigen geloofsbeleving, jouw geloof in een wereld waarin alle mensen en dieren tot hun recht komen en waar vrede en gerechtigheid elkaar kussen en alle zwaarden worden omgesmeed tot ploegscharen en kinderen onbezorgd kunnen spelen op straten en pleinen, - als je vanuit die beleving mensen ervan bewust wil maken dat het helemaal fout gaat zoals het er nu aan toegaat in de wereld, mensen wilt oproepen om óm te keren en anders in het leven te gaan staan zodat deze schepping weer geheeld zou kunnen worden, hóe zou je dát dan in Godsnaam kunnen doen?!

Kán dat überhaupt nog? Of is het een verloren zaak?

Hoe zou je in deze tijd die steeds groter wordende kloof tussen de wereld zoals ie nu in elkaar zit en zoals ie in beginsel door God is bedoeld, kunnen dichten?

Dat is een heel spannende vraag.

Johannes geeft een eerste aanzet: "Zeg niet bij jezelf: we zijn kinderen van Abraham." Verschuil je niet achter een groepsidentiteit. Het gaat in eerste instantie om jouw persoonlijke leven. Om de keuzen die jij maakt! Het gaat erom hoe jij in het leven staat. Of jij je bewust bent van je verantwoordelijkheden. En of je vervolgens de moed hebt om daarnaar te handelen.

Keer naar binnen, een oproep tot zelfreflectie:

Zie jezelf als een boom.....waarin is jouw leven geworteld? Door welke waarden en overtuigingen en gevoelens laat jij je leven bepalen? Ben je daar gelukkig mee?

Welke vruchten breng jij voort? Mogen anderen daar ook van plukken? Of zijn ze alleen voor jouzelf bedoeld?

In wat voor wereld wil jij leven? En als je kinderen hebt of kleinkinderen: in wat voor wereld wil je dat zij opgroeien?

Kom zó tot inkeer, zegt Johannes. Wil jij dat?

Wil je eigenlijk wel tot enige vorm van inkeer komen? Naar binnen keren: wie ben ik eigenlijk?

Hoe sta ik in het leven? Welke keuzen maak ik en wat heeft dat voor effect op anderen, op mensen, dieren, natuur. Op deze schepping.

De Vlaamse schrijver en Zenboeddhist Tom Hannes – ik zal hem nog wel vaker aanhalen de komende tijd – zegt in zijn boek "Leven in het nu" dat ons bestaan, hier in het Westen met name, door twee grote wetten wordt geregeerd: produceer én consumeer. Produceer: je moet hard werken, méér werken. Targets halen, deadlines..... hoe harder je werkt hoe meer je verdient hoe meer je kunt kopen. Als je dingen kunt kopen dan wordt je daar gelukkiger van: consumeer!

Je bestelt eenvoudig online en wat je niet past of niet mooi vindt, stuur je gewoon terug. Dat wordt vervolgens - alhoewel het gloednieuw is en in veel gevallen in Oosterse landen tegen schandig lage prijzen is gemaakt - weggegooid. Hoe fijn voor het milieu is dat?!

“Het gaat om een vorm van bewustwording, zegt Hannes, dat ik deel uitmaak van een economisch consumptiesysteem dat hier en nu ravage aanricht aan de ecosfeer en aan de leefomstandigheden van heel wat mensen op aarde.” Wil je daarvoor je ogen openen, of sluit je ze ervoor?

Nogmaals: een heel wezenlijk vraag is hoe in mensen die ontvankelijkheid, die openheid, de wil om tot deze vorm van bewustwording te komen, kan ontstaan.

Niet door te dreigen. In veel gevallen ook niet door feiten aan te dragen.

Hopelijk wel door iets in mensen los te maken zoals Jezus dat deed: door mensen aan te spreken op hoe wij in elkaar steken: we verlangen allemaal naar een goed leven toch? Vrij van angst en geweld, vrij van honger en dorst. Maar we laten ons daarin - maar al te vaak onbewust - sturen door onze diepste angsten: dat we tekort komen aan die dingen die we werkelijk nodig hebben: dagelijks brood en een dak boven ons hoofd. Of door de angst niet goed genoeg te zijn.

“Maar je bent een lief kind van God”, zei Jezus dan. Als een liefdevolle vader slaat Hij zijn armen om jou heen. Vanuit die aanvaarding, die onvoorwaardelijke genade kun je vervolgens totaal anders in het leven komen te staan. **Kun je opnieuw beginnen. Elke dag, elk uur:** opener, vrijer, handelend vanuit vertrouwen in plaats van uit angst.

Het is precies deze bewustwording in mensen die in onze lezing “de doop met de Heilige Geest” wordt genoemd, geloof ik.

Zoals de dreiging en het oordeel in onze tijd andere vormen aannemen dan in de dagen van Johannes en Jezus, zo zou ook zo’n bijbels begrip als genade in onze tijd een nieuwe invulling kunnen krijgen.

Hoe kun je mensen zo naar zichzelf laten kijken dat ze inzien dat het goed is dat ze er zijn.

En dat dat geldt voor ieder mens. En voor ieder dier. Voor heel deze schepping.

Dat het mogelijk is om opnieuw te beginnen, een nieuwe weg in te slaan.

En dat iedereen zich geroepen mag weten om daar mee gestalte aan te geven.

Misschien is dit wel een van de meest cruciale, fundamentele vragen van onze tijd.

Ik weet het antwoord op deze vraag niet. Ik kan wel constateren dat het hier en daar gebeurt.

En dat het er soms, heel voorzichtig en aarzelend, op lijkt alsof het tij gaat keren.

Tot slot:

Als je je van dit soort dingen bewust bent geworden (tot inkeer gekomen), dan kun je vervolgens bepaalde dingen anders gaan dóen (tot omkeer komen).

De nieuwe theoloog des vaderlands, de Benedictijner monnik Thomas Quartier (Kwartier), zei het onlangs kernachtig in een interview: “Geloof is iets dat je dóet.”

[Het deed me denken aan een uitspraak van Tenkei Coppens, de Zenmeester in Zenriver: “Als mensen me vragen wat Zen nu eigenlijk is, dan antwoord ik de laatste tijd meestal: Zen is iets dat je dóet.” Heel praktisch.]

Zo kan ook ons Christelijk geloof iets zijn - voor een deel althans - dat je dóet. Je brengt vruchten voort. Iets van vrede en gerechtigheid, mededogen, aandacht voor de schepping, liefdevolle vriendelijkheid.

Al doende dicht je kloven en slecht je bergen.

En bereidt je de weg des Heren,

Amen.